

Artifex Novus
Pismo naukowe Instytutu Historii Sztuki
Uniwersytetu Kardynała Stefana
Wyszyńskiego w Warszawie
ISSN 2544-5014
e-ISSN 2719-3659
DOI: 10.21697/an

Redakcja Artifex Novus
ul. Wóycickiego 1/3 bud. 23
01-938 Warszawa
artifex.uksw.edu.pl

Odpowiedzialność za przestrzeganie praw
autorskich reprodukcji ponoszą autorzy
artykułów

Na okładce:
Maria Baszkircewa, *W pracowni* (fragment
obrazu), 1881, olej na płótnie, Państwowe
Muzeum Sztuki w Dnieprze

Redakcja:
dr hab. Katarzyna Chrudzimska-Uhera,
prof. ucz. (redaktor naczelna)
dr Bartłomiej Gutowski (z-ca redaktor
naczelnej)
dr Marta Wiraszka (sekretarz redakcji)
dr Magdalena Białonowska
prof. dr hab. Anna Sylwia Czyż
dr Paweł Drabarczyk vel Grabarczyk (UWr)
dr Agnieszka Skrodzka

Redaktorzy naukowie numeru:
dr Beata Lewińska
dr Marta Wiraszka

Redakcja językowa i korekta:
dr Małgorzata Jesiotr

Recenzenci numeru:
dr hab. Zbigniew Bania, prof. ucz. UŁ, Łódź
prof. dr hab. Waldemar Deluga, Ostravská
Univerzita, Czechy
dr hab. Iwona Demko, prof. ucz. ASP, Kraków
prof. dr hab. Krystyna Duniec, IS PAN, Warszawa
prof. dr hab. Irena Dżurkowska-Kossowska,
UMK, Toruń
dr hab. Michał Haake, prof. ucz. UAM, Poznań
dr hab. Agata Jakubowska, prof. ucz. UW,
Warszawa
prof. dr hab. Eleonora Jedlińska, UŁ, Łódź
prof. Eriks Jēkabsons, Uniwersytet Lotewski,
Ryga
dr hab. Barbara Kaczorowska, UMK, Toruń
dr hab. Sławomir Krzychała, prof. ucz.
Uniwersytet Dolnośląski DSW, Wrocław
prof. dr hab. Anna Kutaj-Markowska, UW,
Wrocław
prof. dr hab. Lechosław Lameriski,
emerytowany prof. KUL, Lublin
prof. dr hab. Wiesława Limont, emerytowana
prof. UMK, Toruń
prof. dr hab. Jerzy Malinowski, UMK, Toruń
prof. dr hab. Andrzej Markiewicz, UTH, Radom
dr hab. Michał Mencfel, prof. ucz. UAM, Poznań
prof. dr hab. Krystyna Milczarek-Pankowska,
UW, Warszawa
ks. dr hab. Janusz Nowiński, emerytowany
prof. UKSW, Warszawa
dr hab. Marek Adam Olszyński, prof. ucz. UR,
Rzeszów
prof. dr hab. Andrzej Pieńkos, UW, Warszawa
dr hab. Magdalena Reksć, prof. ucz., UŁ, Łódź
dr hab. Sławomir Sikora, UW, Warszawa
prof. dr hab. Krzysztof Stefański, UŁ, Łódź
prof. dr hab. Tomasz Torbus, UG, Gdańsk
prof. dr hab. Marek Walczak, UJ, Kraków
dr hab. Artur Zaguła, prof. ucz. PŁ, Łódź

Koncepcja graficzna:
Sławomir Krajewski

Opracowanie graficzne:
Piotr Górski

Od Redakcji

Przenikające i uzupełniające się na różnych obszarach dziedziny sztuka i dydaktyka stały się tematem przewodnim numeru 8/2024 czasopisma „Artifex Novus”. Jedną z najważniejszych poruszanych kwestii jest kształcenie artystyczne, prowadzone na wielu poziomach. Przegląd tego, czym zajmują się dziś uczelnie artystyczne w Polsce, prezentuje artykuł Beaty Lewińskiej. Jedną z metod, a jednocześnie form pracy ze studentem jest tutoring, który na polskich uczelniach coraz częściej spotyka się jako specjalistyczne wsparcie edukacyjne, skoncentrowane na indywidualnym rozwoju studenta. Angielskojęzyczny artykuł Aleksandry Krauze-Kołodziej w wprowadza w zakres technik i strategii prowadzenia studenta historii sztuki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego na przykładzie sztuki średniowiecznej. Ze szkolnictwem artystycznym wyższego szczebla wiąże się też artykuł Magdaleny Raszewskiej. Autorka zajęła się historią scenografii jako przedmiotu akademickiego w warszawskiej ASP. Ukazała koncepcje programowe i metodyczne, a także zasygnalizowała tworzenie poszczególnych „szkół scenograficznych” i ich rozwój.

Z perspektywy kulturoznawcy Piotr Jakub Fereński prezentuje zarys koncepcji estetyki pamięci, którą nazwał „sztuką odpominania”. Przytacza przykłady obecnych w przestrzeni publicznej praktyk artystycznych i edukacyjnych, które zaangażowały się w ten proces i stały się kulturową formą oporu wobec władzy marginalizującej te aspekty historii i kultury, które są niewygodne dla obowiązującej narracji.

Edukację artystyczną obecnie i w przeszłości wspierały inicjatywy artystyczne, które niekiedy istotnie wzbogacały bazę dydaktyczną. Michał Domińczak i Maciej Loba są autorami tekstu poświęconego działalności studentów architektury Politechniki Warszawskiej, tworzących w latach 1934–1939 Związek Słuchaczy Architektury [pisownia oryginalna – red.]. Owocem ich działalności było czasopismo „Młoda Architektura”, które nie tylko stało się wyrazem tożsamości ideowej środowiska, ale także angażowało się w poszukiwanie nowoczesnego stylu narodowego w architekturze w ostatnich latach II Rzeczypospolitej. Jarosław Mulczyński z kolei poświęcił swój tekst czasopismu „Barwa i Rysunek”, ukazującemu się w latach 1929–1932 i będącemu istotnym wsparciem dydaktyki artystycznej w Państwowej Szkole Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Poznaniu.

Sztuka, a zwłaszcza ekspresja artystyczna, odgrywają ważną rolę w wychowaniu, rozwoju motorycznym, poznawczym i emocjonalnym dzieci, o czym przypomina Urszula Szuścik w artykule na temat plastyki w kształceniu dziecka na poziomie edukacji elementarnej.

Badaniem instytucjonalnej popularyzacji sztuki zajęła się Magda Mencwel, która przedstawiła działalność historyczek sztuki na przykładzie Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki w Warszawie. Artykuł ten podejmuje istotny choć często pomijany temat we współczesnej edukacji artystycznej. W egzotyczne obszary popularyzacji sztuki przenoszą natomiast Ewa Kubiak i Guadalupe Romero-Sánchez, które poświęciły

- 6 września została otwarta w Galerii przy Automacie wystawa „Polscy architekci i Charków. Wielogłosy kamiennej melodii”. Jej autorką jest prof. Lubow Zwanko. Wystawa została przygotowana wspólnie z Narodowym Instytutem Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika”.

- 29 października została otwarta w Wilnie wystawa w Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai (Pałac Władców) zatytułowana: Pacai. Lelijos istorijos sode/Pacowie. Lilie w ogrodzie historii. Główną kuratorką wystawy jest prof. dr hab. Anna Sylwia Czyż

KONFERENCJE 2024

- 6 czerwca odbyła się konferencja naukowa: „Współczesna doktryna konserwatorska w świetle Karty Weneckiej” zorganizowana przez Katedrę Konserwacji Zabytków i Ochrony Krajobrazu IHS UKSW oraz Komisję Teorii Konserwacji Zabytków Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS Polska z okazji jubileuszu 70-lecia historii sztuki w ATK/UKSW i jubileuszu 60-lecia przyjęcia Karty Weneckiej. Honorowy patronat nad konferencją objął JM Rektor UKSW, ks. prof. dr hab. Ryszard Czekański
- 17–18 października odbył się w Warszawie na Akademii Sztuk Pięknych III Kongres „Rzeźba wszędzie?” zorganizowany przez Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku. IHS UKSW był partnerem kongresu, a współorganizatorką, współautorką scenariusza i moderatorką spotkania była dr hab. Katarzyna Chrudzimska-Uhera

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE PRACOWNIKÓW INSTYTUTU 2024

Beata Lewińska, Jerzy Wojciech Kieler, *Ars longa. Przemiany sztuki. Podręcznik do historii sztuki, t. 3: Od Pantoonu paryskiego do Błędnego koła*, Wydawnictwo Centrum Edukacji Artystycznej, Warszawa 2024, ss. 420.

Cmentarz jako przedmiot transdyscyplinarnych badań naukowych, Materiały I Interdyscyplinarnego Kongresu Badań nad Cmentarzami, UKSW w Warszawie, 20–21 października 2022, red. Marta Wiraszka, Bartłomiej Gutowski, Magdalena Tarnowska, współpr. Anna Sylwia Czyż, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa 2024, ss. 444.

Jacek Malczewski, *Introdukcja*, 1890, olej na płótnie (332 × 232 cm), Muzeum Narodowe w Krakowie. Fot. domena publiczna

swój artykuł walizce dydaktycznej – rodzaju pomocy dydaktycznej z kopiami artefaktów. Walizki przesyłane są do deklarujących współpracę szkół w ramach projektu „Życie codzienne, sacrum i sztuka w osadach tubylczych Monarchii Hiszpańskiej”. Celem programu realizowanego we współpracy z Museo de América w Madrycie jest zapoznanie uczniów z kulturą i sztuką Ameryki Łacińskiej.

Rola artystów-pedagogów jest kluczowa dla kształcenia artystycznego, w tym dla rozwoju umiejętności twórczych i kreatywności. Prezentujemy dwa artykuły poświęcone twórcom pedagogom. Michałina Chudzińska przybliży postać Marii Dulębianki, jednej z pierwszych w Polsce teoretyczek sztuki i edukatorek w ostatnich latach XIX i pierwszych XX w. Piotr P. Czyż natomiast przedstawia sylwetkę Ignacego Łopieńskiego – grafika, którego działalność przyczyniła się do popularyzacji techniki wklęsłodruku. Jego aktywność dydaktyczna przypadła na pierwsze cztery dekady XX w. i obejmowała edukację w warszawskich gimnazjach żeńskich oraz w szkołach o profilu artystycznym, funkcjonujących w dwudziestoleciu międzywojennym pod protektoratem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wspomniani artyści i pedagodzy skoncentrowali się w głównej mierze na nauczaniu kobiet. W instytucjonalnej edukacji artystycznej „Zachęty” także zasłużyły się przede wszystkim panie. Utalentowana artystka pochodzenia ukraińskiego – Marija K. Baszkircewa, która żyła zaledwie 26 lat, namalowała w 1881 r. obraz *W atelier Julian*, zamówiony przez właściciela kursów – Rodolphe’a Juliana. Ten dokument ukazujący aspiracje młodych artystek z tamtego okresu, stanowi dopełnienie przekazu.

Numer czasopisma kończą teksty: Marty Wiraszki z zakresu badań podstawowych, dotyczący wskazania źródła inspiracji dla pięciu pomników nagrobnych znajdujących się na cmentarzach warszawskich, i Jakuba Pokory pt. *Obrazowanie niepełnosprawności i cech nietypowych – uwagi wstępne*, zamieszczony w dziale In memoriam. Artykuł Jakuba Pokory, przekazany pod koniec ubiegłego roku Agnieszce Skrodzkiej i publikowany za zgodą rodziny w niniejszym numerze, jest ostatnim, jaki wyszedł spod ręki Profesora. Zmarły 9 czerwca 2024 r. Autor związany był z Instytutem Historii Sztuki na UKSW od roku 2000 aż do przejścia na emeryturę w 2014 r. W imieniu Koleżanek i Kolegów z Instytutu pożegnała Profesora Anna S. Czyż, która wygłosiła mowę pogrzebową podczas nabożeństwa żałobnego 17 czerwca 2024 r. w kościele pw. św. Wincentego à Paulo na cmentarzu Bródnowskim. Treść pożegnania razem ze wspomnieniem o Profesorze Jakubie Pokorze autorstwa Agnieszki Skrodzkiej oraz z bibliografią prac Profesora (oprac. też i Magdalena Olszewska) zostały opublikowane w tym samym dziale In memoriam.

Beata Lewińska
Marta Wiraszka